

פרוטוקול מס' 14

מישיבת ועדת החינוך והתרבות

שהתקיימה ביום ב', יז' באדר תש"ל - 23 בפברואר 1970, שעה 11.00.

נ כ ח ר :

חברי הועדה:

- א. כץ - היו"ר
- ש. ארבל-אלמוזלינו
- ז. הרמן
- א. ~~דדאי~~
- מ. צ. נריה
- ד. קורן
- א. רזיאל-נאור
- י. תמיר

מוזמנים:

- מר א. ידלין - סגן שר החינוך והתרבות
- מר ד. זמרן - משרד החינוך והתרבות

מזכיר הועדה:

פ. פלכסר

רשמה:

מ. כהן

סדר-היום:

סקירת סגן שר החינוך והתרבות, מר א. ידלין,
על תנועות הנוער.

היו"ר א. כץ:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה.

נושא הישיבה היום הוא תנועות הנוער בישראל. את סקירת הפתיחה יביא סגן שר החינוך, סר ידלין.

סר א. ידלין:

לפני שאכנס לפרטים סטטיסטיים ולסקירת פעולות המשרד לעידוד תנועות הנוער, אני רוצה לומר כמה דברים כלליים. קודם כל אני רוצה למקם את תנועות הנוער במכלול של מערכת החינוך ובתחומי החינוך המסללים כמובן הרחב של המלה. שנית, אני רוצה לומר משהו על חשיבותן ובעיותיהן של תנועות הנוער כיום, על סף שנות ה-70.

לנושא הראשון - סיקוטן של תנועות הנוער בתוך מערכת החינוך: משרד החינוך היה רוצה לראות בכל בית-ספר שילוב של בית-מדורש ובית-חינוך. כלומר משרד החינוך רוצה לראות, הייב לראות, הוא חייב לשקוד על כך, שנית-הספר יהיה מוסד טחנך, שבמרכזו יעמוד המושג של "הוראה טחנכת". יחד עם זאת אני סבור שאין להשליך את ההב נחיינוך על בית-הספר בלבד. נחתור ככל שנחתור, נתאמץ ככל שנאמץ לעצב את בית-הספר כמסד טחנך - אין להשליך את ההב על בית-הספר בלבד.

זה נובע מכמה וכמה נימוקים שלא זה הזמן להתעסק בהם. אבל מטבע הדברים בבית-הספר קיים דגש הוראתי, גם אם ההוראה צריכה להיות טחנכת, ראוי שתהיה טחנכת. בית-הספר הוא סמכותי, לפחות קיים בו דגש סמכותי. אי אפשר ללא דגש סמכותי בבית-הספר.

נוסף על כך, הולך ומתרבה הפנאי שעומד לרשות הנוער, וקיימים בחברה מוקדי בילוי ובידור הקורצים לנוער, מהם חיוביים ומהם המושתתים על גירוי זצרים גרידא. ואין להניח שבית-הספר לבדו יוכל להתמודד עם בעיית הפנאי ועם כושר המשיכה של מוקדי הבילוי והבידור, שיש מהם לא חיוביים.

נוסיף לזה את הבעיה הקיימת בחברה הישראלית, של מיפגש התרבויות, התרבויות של העולים השונים, וגם המיפגש של תרבות הכרך ותרבות הפרבר; הייתי אומר תרבות מרכז הכרך, תרבות כיכר דיזנגוף, ותרבות שכונת התקווה. כל מיפגש תרבויות יוצר פוטנציאלים של סטייה, אשר מתפרצים גם הלכה למעשה בעבריינות. כל מיפגש תרבויות קשור בהתערערות סמכות המשפחה וסמכות ההורים.

התוצאה היא התפרקות מעול מצוות, אדישות, שוטטות של בזבוז זמן, הפגנות ראוה של חברה מניית, וגם עבריינות פעילה.

לכן אני אומר: טוב הדבר שמערכת חינוך חותרת ומסימה מסגרות נוספות של חינוך, נקרא לזה חינוך משלים או שירותי נוער; בעולם הגדול מקובל הביטוי "יוש טרביסט", אבל השם לא חשוב. אני רק מציינ את הנקודה הזאת, שראוי שהמסגרות האכסטרה-קוריקולריות וגם המסגרות שמעבר לבית-הספר יתפסו את פעמון המכובד והראוי בתוך המכלול של מערכת החינוך.

כדאי לציין שמדינת ישראל מגלמת אולי שיא עולמי של ריבוי וגיוון המסגרות החינוכיות הבלתי פורמליות.

היו"ר א. כץ:

אני חושש מאד משיאים שעלולים לגבול בבזבוז מקורות.

סר א. ידלין:

זו נקודה לכדיקה, אבל אינני בטוח בזה. אני חושש שהגיוון הזה הוא חיובי. גיוון המסגרות מתבטא בחוגים חברתיים בתחומי בית-הספר, כולל בתי-תלמיד בתחומי בית-הספר היסודי, בתי נוער ומועדוני נוער כלתי תלויים בבית-הספר, המסגרת לחינוך לאומי-בטחוני שאנחנו קוראים לה בשם גרדנ"ע, פעולות התנדבות של נוער למען נוער, נוער לנוער, וארגוני נוער ותנועות נוער שגם הן מגוונות ביותר. יש לנו ארגוני נוער או תנועות נוער שהם פוליטיים, ויש בלתי פוליטיים. כלומר יש ארגונים שקשורים בזרמים ציבוריים, במפלגות פוליטיות. יש ארגונים בלתי פוליטיים. יש חטיבות נוער עובד, יש חטיבות נוער לומד. כמובן שיש הבדל בין

23.2.70 - א. ידלין

חטיבה מקצועית של תנועת נוער או ארגון נוער עובד כשהוא לעצמו מבחינת האינסטיטריות החינוכית, לעומת חטיבה קלאסית של תנועת נוער, החטיבה החינוכית.

יש ארגוני תנועות נוער חלוציות, הבנויות על מדריכים שליחים מן ההתיישבות ועל מופת ההגשמה של המדריך. יש חטיבות מועדוניות בתוך תנועות הנוער, שנישאות על-ידי מדריכים שכירים.

ובכן יש פה גיוון גדול ונרחב.

הייתי יכול להציג את הגיוון הזה בצורה אחרת. הייתי יכול לומר שיש לנו ארגונים וולונטריים ציבוריים, אלה הן תנועות הנוער שההשתייכות אליהן היא רצונית. יש לנו מסגרות ממלכתיות שההשתייכות אליהן היא חובה, זה הגדנ"ע. יש לנו מסגרות מוניציפליות בעיקרן, עירוניות, כמו בתי-נוער. שם ההשתייכות היא רצונית, אבל המסגרת היא מוניציפלית, לא מסגרת ציבורית מצומצמת.

יש לנו גם מסגרת הבנויה על שיתוף פעולה בין גופים וולונטריים לבין משרד החינוך, כמו הסתדרות הצופים, שהיא שונה משאר תנועות הנוער, שהן קשורות לזרמים התיישבותיים או לתנועות פוליטיות. הסתדרות הצופים בנויה על התארגנות ציבורית כלתית תלויה, כלתית מפלגתית, ומשרד החינוך מעניק לה מעמד מיוחד.

לדעתי הגיוון הזה הוא עובדה חשובה מבחינת החברה הישראלית. משום שזאת תוצאה של רב-גונית שיפוטית הנוער שיש לנו. יש לנו מצד אחד דור חלוצי ודור אידיאליסטי, שבהחלט מגיע לתנועת נוער, ויש לנו "דור אספרסו" או מה שנקרא לו, שדי לו בפעולות בידוריות, ויש לנו נוער עבריין. כדי לקלוט את כל סוגי הנוער - רק מסגרות רב-גוניות יצלחו.

הגיוון הזה הוא גם תוצאה של רב-גונית המשימות העומדות בפני החברה הישראלית. יש לנו משימות מרחיקות לכת של התיישבות; יש לנו משימות בטחוניות - ולכן הגדנ"ע; ויש לנו משימות של שירות לקהילה ושירות לעיר ששם נמצא הנוער, שיש הצדקה להקים גם מסגרות מיוחדות לכך.

אני מציין בהקשר לזה ששום מסגרת מיוחדת החברה היישובית, החברה שקדמה למדינה, לא נעלמה מזירת החינוך - לא הגדנ"ע, לא תנועות הנוער. אם כי לאחר הקמת המדינה נוספו ופותחו מסגרות חדשות, גם בתחומי תנועות הנוער. למשל, המסגרות של הישוב החדש, החטיבות של הישוב החדש, כלומר התארגנות של נערים מיישובי עולים במסגרת מועדוניות, אבל בתחומי תנועות הנוער. זה יכול להיות בתחומי הנוער העובד או בני-עקיבא. ונוספו מסגרות מחוץ לתנועות הנוער, כמו המסגרת של "נוער לנוער".

כך שאינני חושב שהגיוון הזה הוא פרי בזבוז, אלא הוא פרי המבנה הסוציולוגי של החברה הישראלית, הוא פרי המשימות השונות המוטלות על הנוער.

אם אצמצם את הגיוון הזה, אגיד שאני בהחלט רואה שלושה אפיקי פעולה יסודיים: חינוך חברתי בתחום בית-הספר, בתי-נוער כלתי תלויים בבית-הספר, שהם פחות סמכותיים ויותר וולונטריים, ותנועות נוער עצמאיות. אלה שלושה אפיקי הפעולה שנראה לי שהם מוצדקים בגלל תפיסת בית-הספר כמוסד מחנך. יש צורך גם במסגרות מעבר לבית-הספר, גם לשעות הפנאי שבהן בית-הספר לא פתוח, ובעיית הערב בשביל הדור הצעיר מגילי 14-18, או בעיית הערב בשביל הנוער שאינו בבית-הספר. זה מחייב בתי נוער כלתי תלויים. וודאי שיש צורך בתנועות נוער עצמאיות.

אינני סבור שמסגרת אחת תיבנה על חורבן זולתה. להיפך, לכולן יש אויבים משותפים: זו העזובה, העבריינות, הסלוניות המגרה יצרים, והבידור הקלוקל נשול הערכים.

אני רוצה לציין שבמידה שמשרד החינוך נתן ידו לרשויות מקומיות ולארגונים ציבוריים בהקמת מסגרות חינוכיות שמחוץ ללימודים, לא ראינו בזה תחליף לתנועות הנוער. את עמדת משרד

החינוך אפשר לבטא בזה שאנחנו סבורים שלתנועות הנוער יש מעמד בכורה במסגרת כלל שירותי הנוער. איננו מניחים שלתנועות הנוער יש זכות בלעדית על הנוער, אבל יש לה בהחלט מעמד בכורה. זה נובע בראש וראשונה מהאופי החלוצי של תנועות הנוער, מהעובדה שזאת אולי המסגרת היחידה המחנכת להגשמת רעיונות, ערכים חברתיים ולאומיים כוללים. זוהי מסגרת שבניגוד למסגרות אחרות תובעת מהפכה באורח חיי האדם ובריקמה החברתית שהוא מעצב. ולא מקרה הדבר שגם לאחר הקמת המדינה ההתיישבות העובדת והסיבוץ עומדים במרכז הפעולה החינוכית של תנועות הנוער.

משרד החינוך סבור שלא רק שלא עבר זמנה של תנועת הנוער החלוצית, אלא תנועת הנוער דרושה לנו היום אולי יותר מאשר בכל תקופה שהיא בעבר. וזאת בגלל שלושה נימוקים יסודיים: א) החברה עצמה אינה טעונה אותו מתח אידיאליסטי גבוה שבו היתה טעונה בעבר במאבק על הקמת המדינה; ב) עומדות לפנינו היום משימות חשובות של התיישבות והתנחלות; ג) תנועת הנוער הוכיחה את כוחה החינוכי במתן תשובה לצרכים הפסיכו-סוציולוגיים של הנוער, גם בחברת השפע ובתרבות הפנאי, לא פחות ממסגרות פחנות אחרות שהקימונו. ואמרת שהקימונו ונתנו את ידנו לכך. אבל לא הוכח שתנועת הנוער נופלת ממסגרות אחרות, כמו "נוער לנוער", במתן תשובה גם לצרכים הפסיכולוגיים או הפסיכו-סוציולוגיים של הנוער בחברה המודרנית.

יחד עם זאת אנחנו ערים לבעיות ולחולשות של תנועת הנוער בסוף שנות ה-60 ובתחילת שנות ה-70. ואנחנו מנסים לתרום תרומה, - בלי לכפות עליהן, כי הן עצמאיות, - לפתרון הבעיות והחולשות של תנועות הנוער.

החולשה הראשונה שאני רוצה להזכיר זו ההצטמקות דוקא בגיל הקריטי, בגיל ההתבגרות. כלומר היום אין בעיה לתנועת נוער לשלוט תלמידים בגיל בית-הספר היסודי ובכיתות הגבוהות של בית-הספר היסודי. הביקוש להיכנס לתנועות נוער בגילים אלה עולה על יכולת הסליטה ויכולת ההשתלבות של תנועות הנוער מבחינת כוח האדם העומד לרשותן. ההצטמקות מתחילה בבית-הספר התיכון, ובעיקר בכיתות הגבוהות שלו. יש מי שגרס את המושג "הצטמקות דוהרת". אני לא בטוח בזה. אם נבחן את היקף גרעיני הנח"ל, גרעיני השמיניות המתגייסים לנח"ל - אינני בטוח שיש ירידה, אני חושב שאולי אפילו יש בשנה-שנתיים האחרונות עליה בהיקף של גרעיני הנח"ל. כלומר מבחינת המודד הזה אפשר לומר שיש התקדמות. יחד עם זאת אני מדגיש את הנקודה שעל יסוד הבסיס הרחב של השתייכות לתנועות נוער ולארגוני נוער בגיל של חטיבת הביניים של העתיד - יש ירידה בגיל של החטיקה העליונה, ואני רואה את זה כבעיה רצינית וכנקודת חולשה שצריך להתמודד איתה.

אי אפשר לומר שתנועת הנוער לא הסתגלה לתמורות הזמנוגורפיות שחלו בחברה הישראלית, כלומר לעובדה של עליה חדשה גדולה של עולים יוצאי ארצות האיסלם. להיפך, תנועת הנוער הקימה את החטיבה של הישוב החדש כתוכה. זה בולט בנוער העובד והלומד ובבני-עקיבא. אבל זה קיים גם בתנועות נוער אחרות.

ד. קורן: את זה ואינו במגדל-העמק.

מר א. ידלין:

אפשר לראות את זה גם בישובים אחרים, כמו דיסונה ושדרות. כלומר, טענה שיכולתי לטעון פעם לתנועות הנוער, של אופי חד-גוני מבחינת ארץ המוצא של החניכים - אי אפשר לטעון במובן הרחב של המלה. כי יש חטיבות של הישוב החדש, אבל באותו סקטור חינוכי קלאסי, תנועת הנוער בחטיבה החינוכית, האופי החד-גוני הזה עדיין קיים. כלומר אם התנועה החינוכית קיימת בצפון תל-אביב, ברור מאיזה מוצא חברתי ועדתי היא שואבת את חניכיה.

נקודת התורפה הנוספת של תנועות הנוער לדעתי אינה בתחום הרעיוני. אני בדעה שהבעיה של תנועות הנוער אינה בעיה של ערכים חדשים. ערכי-שלישית, או ערכי החלוציות הישראלית, לדעתי קיימים ושרירים גם היום: יישוב הארץ, פיזור אוכלוסייה, חיזוק האלמנט היצרני בחברה הישראלית, הגנה ובטחון, אחריות לכלל, ריסון המירוץ אחרי רווחה מופרזת ומותרות, עיצוב צורות חברתיות צודקות יותר - כל הערכים האלה בהחלט שרירים וקיימים. ויסעה מי שיציע לתנועת הנוער לחדול מחלוציותה. אבל הבעיה היא - וזאת לדעתי נקודת התורפה - ביישום הרענן של עקרונות התנועה במציאות משתנה. אולי אין

23.2.70 - א. ידלין

צורך לשנות באידיאות הבסיסיות של תנועת הנוער, אבל ודאי יש צורך למצוא נוסחאות אידיולוגיות מחנכות מתוקנות. הבעיה היא בעיצוב ניבים חדשים להידברות עם הנוער, מציאת סגנונות פעולה רעננים. והבעיה היא שגם תנועת הנוער - ואני מדבר בעיקר על תנועת הנוער החלוצית - מבלי שתחדל להעמיד את ההתיישבות החלוצית במרכז חינוכה, תירתם לעול של משימות חדשות, אם זה בקליטת עליה, ואם זה - במידה שיש לזה סיכוי - במגע בין נוער יהודי ונוער ערבי, או איזו משימה אחרת שיכולים להעלות על הדעת.

אינני רוצה להיכנס לפרטים בתחום האידיולוגי הזה. אם זה יתעורר במהלך דיוני הועדה לאחר שתשמע את תנועות הנוער, אומר את הערכתי בצורה יותר מפורטת. אבל אני חושב שהנקודה הכללית הזאת הובהרה.

עוד נקודת תורפה שאני רואה בקשר לתנועות הנוער, שאנחנו מנסים לסייע להן, זה שלא חלו שינויים בתנועת הנוער החינוכית. לא חלו שינויים מספיקים, הן במתודות החינוכיות, מה שקוראים "הפעולה", איך עושים "פעולה", ולא חלו שינויים בכלים הארגוניים העומדים לרשות תנועת הנוער. בכל זאת תנועת הנוער מקיפה מספרים לא קטנים, על כל חטיבותיה, על כל המיגזרים שלה. כוח האדם בתנועת הנוער מתחלף תדיר, בודאי אם אלה מדריכים מההתיישבות, אבל גם אם אלה עובדים בשכר. כי יש נידות גדולה של כוח אדם זה. כדי לקיים מסגרת גדולה, כדי לחלוש על מועדונים, כדי להכשיר מדריכים - זו משימה ארגונית רצינית ביותר, זה לא יכול להיעשות באורח מקרי. ולא חלו מספיק שינויים מבחינת הכלים הארגוניים שהיו נקושים קודם לכן ושהיו מיועדים להסיף אוכלוסיה שונה מזו הקיימת היום בחברה הישראלית. ואני חש שהלחצים שנוצרים עקב הפער בין המבנה הארגוני והחינוכי הקודם, שבא לתנועות ביהושע מהתקופה שקדמה למדינה, לבין המבנה הארגוני והחינוכי הרצוי כיום, לחצים אלה מביאים לפעמים להרגשת אזלת-יד ויאוש אצל המדריכים והחניכים, ובאופן ספציפי הדבר מתבטא לפעמים בהרגשת המדריכים שהם לא מבינים את החניכים של היום ולא יודעים כיצד לעניין אותם ב"פעולות". הטענה של חניכים שמשעמם היא טענה שמוכרחים להאזין לה, והיא מחייבת התמודדות רצינית.

לפעמים תכניות ההדרכה מאד-מיושנות;

הכשרת המדריכים לוקה בחסר; התיאום בין ממלאי התפקידים בסניף ובמזכירות הארצית לא נעשה על בסיס רציונלי ושיטתי.

אלה כמה דוגמאות שמבהירות את הנקודה שתנועת הנוער היום חייבת לספול גם בשאלות של המבנה הארגוני שלה, טיפול שיטתי ובר-קיימא. אני גם סבור שהסניף של תנועת הנוער במקומות השונים צריך להכיר יותר את הקהילה, את הישוב שבו הוא ממוקם. היום חשוב שהמדריך, כשהוא בא לשדרות או לדימונה, יהיו לו נתונים כלכליים וחברתיים רציניים על החניכים, בית ההורים, מקומות הבילוי והבידור בעיר, על שחיי ההתענינות של החניכים. היום אין בתנועות הנוער ידיעה ברורה מה זה ירוחם ומה זה שדרות, - אם כי תנועות הנוער פועלות שם - מבחינת המבנה התעסוקתי, מבחינת המבנה הסוציולוגי. אני מביא את זה רק כדוגמה של תחום שהייתי רוצה שיבוא על תיקונו.

אנחנו מנסים להפנות את תשומת לב תנועות

הנוער לנקודות התורפה האלה. ואת העזרה של משרד החינוך אנחנו רוצים לכוון כדי להתמודד עם נקודות התורפה.

אני בא עכשיו לכמה נתונים סטטיסטיים.

אמנם אותם במסגרת יותר כללית. אני חושב שזה גם כרחיב את הראיה של חברי הועדה וגם יוצר תמונה יותר מדויקת.

תנועות הנוער מקיפות כיום רצף גילים

די רחב. זה יכול להיות לפעמים אפילו מגיל 9, מכיתה ד', עד גיל 18. המספר הכולל הוא כ-190 ילדים ובני נוער, מכיתה ד' ועד גרעיני נח"ל, שנמצאים בתחומי תנועות הנוער השונות על המיגזרים השונים שלהן. זה כולל את התנועות המקצועיות.

נדמה לי ששר החינוך נקב במספר יותר גבוה.

א. ורדיגר:

מר א. ידלין: הוא אמר 200 אלף, אבל לא למעלה מזה.

ד. קורן: מתוך כמה?

מר א. ידלין: כשמו ברים על שכבת גיל אפשר לדבר על 50 אלף בשכבה כיתתית. זאת אומרת שצריך לחשוב כאן על טווח גילים של 450 אלף, אולי קרוב ל-500 אלף.

היו"ר א. כץ: מספר התלמידים בבתי-הספר הוא 700 אלף.

מר א. ידלין: אבל לא לקחנו את הילדים מכיתות א'-ד'. לכן אמרתי שאולי אפשר לדבר על חצי מיליון. היום שכבה בינאית זה כבר יותר מ-50 אלף.

מענין לראות פה את הנתונים של גילאי 14-17. אם אני מתעלם כרגע מהאוכלוסיה הערבית, יש היום בגילים 14-17 למעלה מ-200 אלף בני נוער, 212 אלף. אלה הגילאים של בית-הספר העל-יסודי במבנה הסיים. פתוכם לומדים 130 אלף במערכת החינוך של משרד החינוך. לפעמים מכניחים גם חניכות, אבל אלה נערים עובדים, לפעמים חופרים אותם פעמיים וזה יוצר בלבול בסטטיסטיקה.

א. ורדיגר: האם במספר זה כלולות גם ישיבות קטנות?

מר א. ידלין: ישיבות תיכוניות של ממש, בפיקוח משרד החינוך - כן.

ובכן, מתוך המספר של 212 אלף בני נוער בגילים 14-17, לומדים 130 אלף. 82 אלף אינם לומדים. 130 האלף שלומדים מתחלקים ל-64 אלף בערך בחינוך העיוני, בתי-ספר עיוניים, כולל ישיבות תיכוניות; כ-50 אלף בחינוך המקצועי - דו-שנתי, תלת-שנתי וארבע-שנתי; וכ-16 אלף בבתי-הספר החקלאיים וכיתות ההמשך בקיבוצים.

ההערכה שלי היא שמתוך ה-130 אלף שלומדים, 40 אלף נמצאים בתנועות הנוער, אם כי אנחנו מקבלים הערכות יותר גבוהות. היום יש הערכה של 50 אלף, אבל אני רוצה להיות זהיר. בכלל קשה לעשות סטטיסטיקה. זה לא בית-ספר. פה מתפרק גודו מפני שהמריך לא הגיע, ופה פותחים סניף חדש. אינני מתנגד שכשיהיו פה תנועות הנוער בשאל גם אותן, והועדה תלמד את הענין ביסודיות. על של פנים אני מעריך את המספר ב-40 אלף, יש גם מי שמעריך אותו ב-50 אלף, מתוך ה-130 אלף.

בהספר זה מענין לומר שבבתי-הנוער המוניציפליים, כלומר בתי-בדעה שאינם תנועת נוער, אלא ההצטרפות אליהם אינה קשורה בשום התחייבות - מספר בני הנוער בגילים 14-17 מגיע לדעת ל-19 אלף. אני מניח שהנערים שבאים לבתי-נוער אינם בתנועות נוער.

היו"ר א. כץ: האם זה נבדק?

מר א. ידלין: בדרך כלל זה נכון.

א. רוזאל-נאור: האם בית-נוער זה כמו בית-תלמיד?

מר א. ידלין: בית הנוער הוא אזורי, הוא מחוץ לבית-הספר, פתוח גם עד 7, 8 או 9 בערב, מכוון לגילאי 14-17. בבית-נוער יש גם גילאי 18+, ואני מברך על כך. אם זה בית-נוער בעיירת פיתוח, שהחיליים ממשיכים לבוא לשם גם בחופשתם, וכאשר הם משתחררים מהצבא הם עוד חוזרים לבית הנוער עד שהם נקלטים בפרנסה - זה חשוב מאד. כי זו תקופת המעבר הקריטית ביותר.

ובכן מספר בני הנוער בבתי-הנוער, לפי סקר, הוא 10 אלף. מספר בתי-הנוער בארץ מגיע לכ-250. טובן שבבתי-הנוער נקלטים גם ילדים בגיל נמוך מ-14. באותם בתי-נוער יש לנו גם כ-4,500 בגיל 18 פלוס. זה נוסף ל-19-20 אלף.

אני גם בדקתי איך מתחלקים אותם 19-20 אלף. ההערכה שלי היא ש-15 אלף מהם לומדים; 4,000 עובדים בלבד, ו-1,000 - אינם עובדים ואינם לומדים. אבל זה משתנה. כבר תיקנת

23.2.70 - א. ידלין

הערכה שהיתה לפני איזה זמן, כי עלה אחוז לימוד החובה, והמיתון - אותו מיתון שקלט נוער בעבודה - התרחק מאתנו.

אחזור לקבוצה של 82 אלף נערים עובדים, שאינם לומדים. ההערכה שלי היא שכ-70 אלף עובדים באורח קבוע פחות או יותר, ומהם כ-12 אלף נכללים במסגרת החניכות. כלומר זוהי חטיבה שיש בה טיפול של יום בשבוע, ולפעמים גם עבודה בערב. יש ודאי כ-7,000 - 7,500 בנות שאני קורא להן נערות יושבות-בית. הן אולי אינן עובדות ואינן לומדות, אבל יושבות בבית ואין לי מה לדאוג להן. אלו בעיקר נערות ממשפחות דתיות, שאינן מסתובבות ברחוב.

אבל יש ודאי כ-8,000 נערים שאינם עובדים בקביעות או אינם עובדים כלל, זה תלוי בתנודות של המצב הכלכלי. אני חושב שב-1969 היו רשומים בלשכות העבודה. היתה תקופה שהבעיה היתה מאד חריפה. היום, על רקע הגאות במשק, גם נער שמחפש עבודה יש לו הצעות. אבל זו קבוצה שאולי קל לה להתדרדר לעבריינות.

מתוך המספר הגדול הזה של כ-70 אלף נערים עובדים, אנחנו יודעים שכ-55 אלף, אולי קצת למעלה מזה, רשומים במסציות המקצועיות של ארגוני הנוער. כלומר יש עוד כ-15 אלף שאינם רשומים במסציות המקצועיות, והם בכל זאת עובדים.

החטיבות המקצועיות הללו מתחלקות כך: 40 אלף בנוער העובד של הסתדרות העובדים. ופה, אגב, יש כרססת אישית, הנערים משלמים מס חבר. השאלה שאפשר להציג היא שאלת האינטנסיביות של הפעולה החינוכית. זה אחד התחומים שמשרד החינוך ראה מחובתו המיוחדת להתנות את עזרתו הכספית בקיום פעולה חינוכית בחטיבה המקצועית. אנחנו מקבלים דיווחים ובודקים אותם במידת יכולתנו. ובכן העזרה לחטיבה המקצועית תלויה בזה שהיא הולכת לפעולה חינוכית. 40 אלף רשומים, וזה אחד ממקורות ההכנסה של הנוער העובד והלומד. כ-10,000 בני נוער נמצאים בנוער הדתי, אלה אנשים עובדים, משלמי מס. יש גם בנוער העובד הלאומי. כך שהמספר הכולל של 190-200 אלף הוא לדעתי לא מוגזם. יש אולי אפילו יותר. המספרים האלה מבוססים על מיפקד שנערך לפני כמה שנים, ויש תנועות שטוענות גדלנו. אילו היינו עושים מיפקד היום, ייתכן שהיו מוכיחים לנו שיש יותר.

במועדונים ובתי-תלמיד, הצמודים לבית-הספר היסודי, הפועלים בשעות אחר-הצהריים - מספר הילדים עד גיל 14 מאגב -38,500.

במסגרות קהילתיות עד גיל 14, מחוץ לבית-הספר, כלומר מגיש משחקים או מועדון שכונתי הקולט ילדים עד גיל 14 - יש כ-6,800 ילדים.

במועדונים שכנייים ובתי-נוער, הקולטים ילדים גם מ-14 ומטה וגם מ-14 ומעלה - יש 20 אלף עד גיל 14, ו-19 אלף מ-14 - 17.

אם אתם רוצים, תוסיפו לזה את 4,500 הנערים שנקלטים שם בגיל 18 פלוס.

ארגון נוער לנוער, אני מעריך שהוא מקיף בסביבות 2,500 נערים, מבתי-ספר על-יסודיים.

בחינוך חברתי אנחנו גם כן מקיפים כמה עשרות אלפים. אין לי פה נתונים. הגדנ"ע מקיף 80 אלף בני נוער. אין לי נתונים כמה תלמידים משתתפים בחוגים, זה מה שנקרא החינוך החברתי. יש לזה יחידה מיוחדת. אבל אם להוסיף את זה לכל הפעולה המגוונת שלנו, יכול להיות שבחוגים לאמנות, תזמורות וכד' אפשר להגיע לעוד כמה אלפי תלמידים. אני מעריך את זה ב-4,000 בני נוער עד גיל 14, ואולי 9,000 מ-14 ומעלה. אבל אינני מתחייב שילדים אלה אינם מופיעים פעמיים ברש"מות. עד כדי כך לא יכולתי לבדוק. אבל יש ילדים שלא הולכים לבית-הנוער שלוש-ארבע פעמים בשבוע, אלא הם רק בתזמורת או בלהקת הריקודים העירונית. יכולה להיות כפילות. יש גם ילדים שבאים גם לתנועת הנוער וגם לבית-הנוער. אינני נגד זה. להיפך, אני רוצה שבתי הנוער יפתחו את השירותים שלהם גם לתנועות הנוער. השירותים צריכים לשרת גם את תנועות הנוער. לא תמיד התנועות מאורגנות להסתייע בזה.

אשר לחלוקה של תנועות הנוער - בנוער העובד והלומד הקשור בהסתדרות העובדים יש 90 אלף נערים, מזה 40 אלף מהסקטור המקצועי. הם טוענים שהם מונים יותר. אילו היו עושים מיפקד חדש, יכול להיות שהיינו עוברים על 200 אלף, שהוא המספר הכולל. אבל זה מיפקד מוכר כל עוד התנועות מכירות בו ואומרות: במידה שיש עזרה לגולגולת, זה קובע. במידה שיש עזרה למפעל - המפעל קובע. תנועה שבאה עם רעיונות חדשים מקבלת לפעמים יותר עזרה. לפעמים יש מפעלים משותפים לכל תנועות הנוער. מי שיעיל - מנצל יותר.

ארגון בני-עקיבא מונה 18 אלף. נוסף לזה הנוער העובד הדתי מופיע עם 11,600. זו חשיבה מקצועית פעילה מאד. היא לא מחנכת לסיבוץ, אבל היא מאד פעלתנית. בני עקיבא כולל גם את כל המועדונים שיש להם בישוב החדש, ששם יש לפעמים גם מדריכים שכירים.

השומר הצעיר, כולל בני הסיבוצים - 12 אלף; נוער עובד לאומי - 8,300; הרוב זה הסקציה המקצועית; המכבי הצעיר - 6,900; המחנות העולים - 4,500; בית"ר - 4,200; ארגון "עזרא" - 3,200; הנוער הציוני - 1,700.

אשר לצופים, לפי המיפקד (בלי ערבים) המספר הוא כ-25 אלף. בצופים גדלה האוכלוסייה של צופים ערבים ודרוזים, וכל החטיבות גדלו.

את הפרק האחרון של דברי אני רוצה להקדיש לעזרה של משרד החינוך לתנועות הנוער. הדבר הראשון שאני רוצה לציין זו העזרה הציבורית-מוסרית. אנחנו קבענו ליד בפברואר 1963, יא' שבט תשכ"ג, בחוזר המנכ"ל, הנחיות לביצוע החלטת הממשלה בדבר פעילות תנועות הנוער בבית-הספר היסודי. מעבר להנחיות היסודיות, כלומר איזה תנועת נוער תזכה לעזרת הממשלה - וזה היה מכוון כדי להוציא מכלל התנועות תנועות שקשורות במפלגות הקומוניסטיות - מעבר להנחיות הללו נקבעו כמה דרכים לשיתוף פעולה בין משרד החינוך והתרבות לכין התנועות המוכרות. הדרכים הללו שרירות וקיימות עד היום הזה, בין שהתנועות ניצלו אותן ובין שלא.

אנחנו אז קבענו שפעילות תנועות הנוער בכתלי בית-הספר, כלומר האפשרות לגיוס מאורגן ולכניסה לכיתות, תותר החל מכיתה ו'. אבל אין זה אומר שאסור להשתייך לתנועת נוער גם מכיתות יותר נמוכות. וכאמור, הפרקטיקה היא שהם משתייכים. אבל לא חשבנו שאנחנו צריכים לסייע למאמץ של התנועות לגייס חניכים כבר מכיתה ד'. נשאר את זה למשחק החופשי. בכל זאת תנועות הנוער הן רבות ומגוונות. כאשר קבענו את הכללים לא ידענו אם הן חיות ביניהן בשלום. היום אנחנו יודעים שכן. אין הטיפה של ילדים ובני נוער, אין תחרות, והם מקיימים ביניהם יחסים טובים. אני מברך על כך. אבל קבענו שלסייע למאמץ הגיוס של תנועות הנוער - מספיק שנעשה זאת מכיתה ו'.

קבענו שמשרד החינוך והתרבות יקיים פעולת הסברה במידת הצורך בין המורים וההורים על עזרתו לתנועות הנוער.

קבענו שהנהלת בית-הספר תפנה את תשומת לבם של ההורים להסברה המתנהלת בכיתות לגבי ערכה של תנועת הנוער והצטרפות תלמידים לתנועות. אמרנו: ההורים רשאים להגיד שהם אינם רוצים שהבן ישתייך לתנועה. אמנם בבית-הספר מסבירים את חשיבות התנועה, אבל אנלי יש הורים שאומרים שאינם רוצים.

ד. קורן: האם זה קרה?

מר א. ידלין: לא. היום המצב הוא הפוך. בכל פגישה שלי עם הורים הגישה היא: מדוע אינכם עוזרים יותר כדי שבני יהיו בתנועה. כי קיימת אימת הרחוב, הסמים והשושטות, ופה ושם אימת ההוויה הסלונית.

אמרנו שהמורים רשאים לסייע לתנועות הנוער על-ידי מתן הרצאות, על-ידי מתן עצות פדגוגיות לקדריכים, בלי שהם עצמם ישמשו גורם פעיל בהכוונת החניכים לתנועה מסויימת או במניעת השתייכות חניכים לתנועה מסויימת.

23.2.70 - א. ידלין

קבענו שהמדויקים יוכלו להיכנס לחצר בית-הספר לשם מגע עם החניכים בשעת ההפסקות הגדולות.

אלו הן ההנחיות הבסיסיות שנקבעו. נתתי כמה דוגמאות. הן נקבעו עוד בשנת תשכ"ג. בהמשך הזמן, בחשון תשכ"ו, 1.11.65, הופענו הנחיות למוסדות החינוך העל-יסודיים. אתם ודאי תבינו מדוע שיפלו בזה במיוחד, כי היינו חרדים להצטמקות תנועות הנוער בגיל העל-יסודי. חשבנו לנכון להפנות את תשומת לב הנהלות בתי-הספר לנסודה זו.

הצענו שהמועצות הפדגוגיות של בתי-הספר יקיימו דיונים על מהותה וחשיבותה של תנועת הנוער, ויסומו במועצות הפדגוגיות הללו דרכים לעידוד פעילותן של תנועות הנוער ולשיתוף פעולה בינן לבין בית-הספר העל-יסודי. קבענו שרצוי שרצוי שבדיונים אלה ישתתפו גם נציגים של המועצה לענייני תנועות הנוער שליד משרד החינוך. כן קבענו באותו חוזר למוסדות החינוך העל-יסודיים שבמרוצת השנה ייערכו בכיתות שיחות על הנושא "מהותה וחשיבותה של תנועת הנוער". השיחות האלה ייערכו בשעת המחנך, ביוזמת מנהל בית-הספר, או מחנך הכיתה, או מדריכי תנועות הנוער עצמם. כלומר מדריכי תנועות הנוער רשאים לפנות למנהל ולהציע לו להקים שיחה על מהותה וחשיבותה של תנועת הנוער, בהשתתפותם, במועד שייקבע על-ידי המנהל, ואין פה כוונה לתנועה פלונית או אלמונית, מתוך סיפור לתלמידים שיש תנועות שונות. התלמידים יסיקו את מסקנותיהם. היום שוררים יחסים טובים בין התנועות, ותנועה אחת אין עינה צרה אם תבוא תנועה פלונית ותעשה את השיחה. כי מספר המשוחחים הראויים לשמם אינו רב, וכדי לכסות את כל המערכת - חסרים לנו משוחחים רציניים.

קבענו דברים נוספים שגם הם רציניים, למשל שמנהלי בית-הספר העל-יסודי יימנעו במידת האפשר בימי החופשות הרשמיים מפעילות בבית-הספר, שיש בה כדי להפריע להשתתפותם של תלמידים חברי תנועת הנוער בפעולות התנועה. זה ענין מאד רציני. בתי-הספר העל-יסודיים היום יוזמים פעולה מבורכת למען התלמידים טעוני-טיפול בחופשים, הם מנצלים את חופש החנוכה, חופש הפסח וגם את החופש הגדול כדי לסייע לתלמידים במעבר מחינוך יסודי לעל-יסודי ומכיתה לכיתה. יחד עם זאת היינו ערים לכך שפעילות כזאת, בחנוכה למשל, משבשת לפעמים את טיולי החנוכה של תנועות הנוער. קבענו בניסוח עדין וזהיר: הימנעו במידת האפשר. לא איחור שוטלי. ייתכן שתנועות הנוער יסעו על אי-התחשבות. אין לטענה זו הצדקה. להיפך, היינו ערים לזה עוד ב-1965.

א. רוזאל-נאור: זה ניתן לשילוב.

מר א. ידלין: לפעמים לא. בחופש חנוכה, לעשות גם השתלמות לטעוני-טיפול וגם מסע - זה לא מסתדר. זה לא חל על אזור כמו צפון תל-אביב, למשל.

יתר על כן, אמרנו עוד דבר, שהמנהלים יתחשבו ביום הפעילות השבועי של תנועות הנוער - שהוא בדרך כלל יום שלישי או רביעי - בבואם לקבוע ימים לקיום חוגים בבתי-הספר. בסעיף נוסף המורים נתבקשו לא לקבוע בחינות לימים שאחרי ימי הפעילות השבועיים של תנועות הנוער.

בסעיף נפרד קבענו שהמשרד מחשיב את הטיולים המסורתיים של תנועות הנוער. וכדי למנוע כפילות במסלולי הטיולים של תנועות הנוער ושל בתי-הספר, המתקיימים בדרך כלל במסגרת הגדנ"ע, קבענו מסלולי טיולים של תנועות הנוער: לאן התנועות מטיילות בכיתה ט' לאן הן מטיילות בכיתה י', וזאת כדי שהגדנ"ע יקבע מסלולים אחרים. לפעמים קורה שבחשון יוצאים לטיול גדנ"ע, ובחופש חנוכה מטיילת תנועת הנוער לאותו מקום. כלומר, לפחות לתאם את המסלולים.

קבענו עוד דבר: שביום יא' באדר אמנם מתנהלים לימודים בבתי-הספר, אבל חברי תנועות הנוער שירצו להשתתף באותו יום, בהסכמת הוריהם, בעליה לתל-חי שתאורגן על-ידי תנועת הנוער, ישוחררו מהלימודים.

נקבעה פרוצדורה לגבי מקרים שבהם יש חילוקי דעות. אם יש חילוקי דעות בין מנהלים ובין מדריכי תנועות הנוער, הממונה על הצופים ותנועות הנוער במשרד החינוך והמפקח הכולל

23.2.70 - א. ידליון

על בתי-הספר יסייעו ליישוב חילוקי הדעות בין הגורמים השונים, ובשעת הצורך טובא הזכר להכרעת סגן המנכ"ל הממונה על כך. בפדקטיקה זה הובא לפעמים לסגן השר. אין מנוס מהתנגשויות במערכת גדולה כזאת.

באשר לעזרה הכספית-חומרית - אנחנו מחלקים את עזרתנו לתנועות הנוער לשני חלקים: יש עזרה ישירה לגזברים, אני קורא לזה "שיסים לגזברים". פה אנחנו עוזרים לגזבר של הסתדרות הצופים, שזאת התנועה היחידה שאינה קשורה עם שום גוף ציבורי, לא עם מפלגת פוליטית, לא עם הסתדרות עובדים, ואין לה גב ציבורי אחר מאשר משרד החינוך.

מ.צ. נריה: האם הקיבוצים שאליהם מצטרפים הגרעינים בטוף אינם עוזרים להם?

מ. א. ידליון: לא. אני בעד זה שכולם יתמכו בהסתדרות הצופים. אבל העובדה היא שאין גב אחר להסתדרות הצופים, אלא משרד החינוך. לכן שם העזרה שלנו למימון תקציב התנועה היא ודאי עזרה ניכרת.

אבל אנחנו מעמידים עזרה כספית גם לכל תנועות הנוער, לפי כוחן המספרי. בלי הסתדרות הצופים, סך הכל העזרה לכל תנועות הנוער, מתוך תקציב של 1,6 מיליון לירות, הוא למעלה מחצי מיליון לירות. העזרה לצופים מתבטאת בסדר גודל של 273 אלף לירות. מדיניות משרד החינוך היא לשאת באחריות למצבה התקציבי של הסתדרות הצופים, ולא לתת לה להתמוטט מנימוקים כספיים. זו תנועה גדולה. יש לנו אחריות מיוחדת כלפיה, כי כאמור אין לה גב אחר.

עזרת משרד החינוך ניתנת לתנועות הנוער בתנאי ברור ומפורש, שהעזרה של הגופים הציבוריים לא תקטן. אם הלירה הנוספת שנותן המשרד תגרום לכך שהסתדרות פלונית או מפלגה פלונית יורידו בגלל זה לירה - היא לא תינתן.

היו"ר א. כץ: האם הנוער העובד מקבל יותר מהצופים?

מ. א. ידליון: כן. זה בגלל גודלו. זו פונקציה של הסכום שהחלטנו לתת כ"שיק לגזבר" ומספר

החניכים.

הבהרתי את המדיניות. אינני מציע שועדת החינוך תיכנס לפרטים. אם ועדת החינוך יכולה להיות גורם בהגדלת הסכום שישפוז לרשות התנועות הנוער - זה דבר אחר. בתקציב של השנה הקודמת, נוסף ל-1,6 מיליון לירות, קיבלנו במשך השנה מהרזרבה של המדינה עוד 400 אלף לירות לתנועות הנוער. סכום זה התחלק מחצית לגזברים ומחצית למפעלים משותפים. הפעם משרד החינוך רצה להגיע ל-2 מיליון לירות מלכותאילה לתנועות הנוער, שתקציב משרד החינוך. אבל ידוע הקיצוץ של 15 מיליון לירות, הוא ודאי עוד יופיע בפני הכנסת, ובקיצוץ זה נפל גם הסכום הזה של 400 אלף לירות. רצינו שנקודת המוצא תהיה 2 מיליון לירות. כך גם גמרנו עם האוצר בשלב הראשון של הדיונים. אבל באה האלסטת הממשלה על הקיצוצים התקציביים, וסכום זה קוצץ.

מ.צ. נריה: מדוע משרד החינוך טרם דאג לכך שהקפאת הבניה הציבורית לא תקיף מועדוני נוער?

במה הם פחותים מבתי-ספר?

מ. א. ידליון: נוסף לסכום שהעמדנו לרשות תנועות הנוער בתקציב השוטף, העמדנו לרשותן בשנים

האחרונות גם תקציב לפיתוח מועדונים. אני רואה בזה אחד הדברים החשובים בקדנציה הקודמת היה לי הסכם עם שר האוצר על תכנית תלת-שנתית בסדר גודל של 3 מיליון לירות, שיבואו מתקציב הפיתוח של משרד החינוך. אנחנו בתוך הביצוע של תכנית זו. אני מאד מקוה שגם כשנגמור את הביצוע של 3 מיליון הלירות האלה, נמשיך להעמיד אמצעים מתקציב משרד החינוך לפיתוח לתנועות הנוער. נכון שנתלנו בבעיה שאף על פי שהעמדנו כספים לרשות התנועות, הכסף לא נוצל בגלל ויסות הבניה והקפאת הבניה. כפי ששר החינוך הודיע בכנסת כתשובה לשאלתה, ההקפאה נמשכת, ולא ברור מי הכתובת במדינה האחרית היום לויסות, אין גורם שאפשר להידבר אתו על יוצא מן הכלל לגבי ההקפאה. כשיקבע הגורם, משרד החינוך יבקש בילאץ שהסכום הקטן הזה של מיליון לירות לשנה, שאינו משחק תפקיד בשיטול הכלכלי הכולל, לא יוקפא.

כי זה מתפרק למבנים קטנים וצנועים.

ד. קורן: ההקפאה אינה כוללת בתי-ספר ומוסדות חינוך.

מר א. ידלין:

נכון. צריך להכניס עכשיו לקשיגוריה של בתי-ספר ומוסדות חינוך את מועדוני הנוער. אבל אין עם מי לדבר. ואנחנו במצוקה כספית אדירה. ממש אין מלים בפני לתאר את המצוקה התקציבית שאנחנו נתונים בה, גם בתקציב השוטף וגם בתקציב הפיתוח. בחלוקה הפנימית של התפקידים בתוך המשרד מר חזני יהיה אחראי על עניני הבינוי.

אני רוצה לעבור לדבר על המפעלים המרכזיים שאנחנו טקיימים למען תנועות הנוער בעזרה שלנו, עזרה פדגוגית וכספית. דבר ראשון שאני רוצה לציין זה הסיוע הכספי והייעוץ הפדגוגי לטיפוח סניפי תנועות הנוער בפרברים ובישובי פיתוח. הועמד לרשות התנועות עובד בחצי משרה, המשתתף בהשתלמויות של מדריכים ומבקר בסניפים. אני רוצה להגיד דבר אחד שלדעתי יכול להיות מופת במדינה: לכל הפעולה שאנחנו עושים למען תנועות הנוער, גם עזרה ציבורית ומוסרית, גם העזרה הכספית, על יסוד בדיקת דו"חות כפי שמינהל תפין מחייב, גם ארגון המפעלים - לכל זה קיים עובד אחד, עם עזרה טכנית של חצי מזכירה. לזה התווסף עכשיו חצי עובד לעזרה לסניפים בפרברים וישובי פיתוח, כי הם חלשים.

סעיף נוסף של עזרה לתנועות הנוער שביצענו בשנים האחרונות ושאנחנו ממשיכים בו, אלה הם מחנות הקבע לתנועות הנוער ומפעלי הקיץ. אמרנו: הבה נקים לרשות תנועות הנוער בסיסים קבועים לקיום מחנות. נבחר את המסומות המתאימים מבחינה גיאוגרפית, ולא כל תנועה תצטרך לבזבז אמצעים לקראת יציאה למפעלי הקיץ.

הקימונו מחנה קבע בכרמל, בעוספייה. אנחנו היום בראשית הקמת מחנה קבע שני בבר-גיאורא. הקימונו מחנה קטן יותר בתחנת הנסיונות על שם אהרונסון בעתלית. סייענו להסתדרות הנוער העובד בקשר למחנה קבע בכפר החורש שהיא מחזיקה אותו בעצמה, אבל מתקשה בזה. סייענו להסתדרות הנוער העובד הלאומי להקים מחנה נוער בכפר אביאל, על-יד בנימינה.

אנחנו מקימים עם ארגון בני-עקיבא, על פי בקשתם, מחנה קבע על-יד ניר-עציון. כן סייענו להסתדרות הצופים להכשיר את חוות הצופים ליד רמת-יוחנן כמחנה קבע.

מפעל נוסף זה לשכת ייעוץ לטיולים הארציים של תנועות הנוער. לשכה זו קיימת בשותפות עם החברה להגנת הטבע, והיא מסייעת במידע חשוב ביותר לארגון המפעלים הארציים של תנועות הנוער בתחום הטיולים.

בהקשר לטיולים הגענו למפעל נוסף, וזה עידודם של בתי-ספר השדה המפוזרים ברחבי הארץ כולה, מהר מירון עד אילת, כולל עין-גדי, שדה-בוקר, אכזיב, והיום גם הר גילה ליד בית-ג'לה, פיסגה נפלאה החולשת על ירושלים. אנחנו עוזרים לבתי-ספר שדה כדי לבצע בהם ובעזרתם סמינרים והשתלמויות למדריכי תנועות הנוער, וכדי להסתייע בשירותיהם הטובים לבטיחות והבטחה של טיולים בסביבות בתי-ספר שדה אלה.

מפעל נוסף הוא המחסן המרכזי להשאלת ציוד. משרד החינוך מחזיק בו. בצורה זו לא כל תנועה צריכה לדאוג לענין זה בנפרד; יש מחסן מרכזי.

הגענו למסקנה שעד שנפתור את בעיית הבניה החדשה אנחנו צריכים לעזור לתנועות ישירות, ושוב לא לתת לפנגנון הגזברי של התנועות לעבוד. ובכן מפעל נוסף הוא שיפוץ מבנים ורכישת ציוד. כשאנחנו נתקלים במבנים מטים ליפול ובמועדונים שאין בהם ספסל - עוזרים להם. התמיכה ניתנת.

דבר נוסף הוא מפעלים של השתלמויות למדריכים. פה באמת זכו אותן תנועות שגילו יוזמות. אנחנו מסייעים לבתי-ספר קבע למדריכים, שליחים של הנוער העובד, השומר הצעיר, הצופים ובני עקיבא. אבל אנחנו גם מסייעים לסמינרים של המדריכים, המשותפים לכל תנועות הנוער, ובעיקר לחיילים - ללא תשלום. הכוונה לאותם חיילים

שמקבלים אפשרות בתקופת שירותם למלא תפקידי הדרכה. סמינרים לחיילים כאלה מתקיימים בבית רוטנברג בחיפה.

מפעל נוסף אלו הן המרכזיות הפדגוגיות. העמדנו לרשות מדריכי התנועות את המרכזיות הפדגוגיות של המשרד. כ-10 מתוך 23 המרכזיות שלנו מובנו מרכזים מיוחדים למדור תנועות הנוער, שעוסקים בהשתלמויות מדריכים בתחום ההדרכה האור-סולית, ומשאילים חומר הדרכה ממדריך הנוער: סרטים, סרטונים ושקופיות.

מפעל נוסף הוא הייעוץ החינוכי למדריכים. ראינו לאחרונה צורך, במידה שהיתה יוזמה בתנועות הנוער, לסייע לתנועות בהפעלת יועץ חינוכי, אם זה פסיכולוג או סוציולוג, העובד יחד עם התנועות במחלעת ההדרכה.

דבר נוסף הוא חומר הדרכה. עד היום הוצאנו כ-40 חוברות. מצאנו לנכון להעמיד לרשות המדריך חומר הדרכה. תיאמנו עם הספריות שלא תהיה כפילות. הוצאנו גם אוגונים מיוחדים למדריכי השכבה הצעירה.

אסיים בדבר אחרון: לחסיבות המקצועיות של תנועות הנוער אנחנו מגישים עזרה מיוחדת, והיא מתבטאת בשנים: בעזרה לימי עיון וערבי עיון המתנהלים בחסיבות המקצועיות עם הנערים העובדים; בקורסים לאזרחות פעילה, שבהם אנחנו מוציאים את הנערים העובדים, מביאים אותם לירושלים, מפגישים אותם עם המנגנון הקונסטרוקטיוני המוסדי של מדינת ישראל. זו עזרה מיוחדת שניתנת לחסיבות המקצועיות.

נתתי לכם סקירה איך אנחנו רואים את תנועת הנוער, איך אנחנו מחשיבים אותה, ציינתי קצת מהחולשות והבעיות שלה, כי מוטב לה להתעלם מחולשות, ומהי העזרה הציבורית-מוסרית והכספית-חומרית הניתנת למועדוני הנוער.

היו"ר א. כץ: אני מודה לחגן שר החינוך על הרצאתו המקיפה בנושא של תנועות הנוער. היא ודאי מעוררת שאלות דבעיות. בזמן שנותר לנו נמקד את הדברים בצורת שאלות. אם יהיה צורך, נסיים פגישה עם נציגי תנועות הנוער.

מ.צ. נריה: מה לעשות נגד השפל בהליכה לתנועות הנוער?

מר א. ידלין: דיברתי על כך בתחילת הישיבה, כשלא היית.

היו"ר א. כץ: אני מבקש שנקבל, אם אפשר, את הצעת התקציב המבוססת על מספר החברים בתנועות הנוער

לשנה הקרובה, 1970/71.

כן אני מבקש שנקבל, אם יש לכם, נתונים לגבי החלוקה הגילית, אם זה כיתות, אם זה גילאים של תנועות הנוער ושל מסגרות החינוך המשלים האחרות, בתי גווער, גווער לנוער, בתי-תלמיד. הדברים נאמרו על-ידי סגן השר, זה בודאי נמצא אצלכם בצורה מרוכזת.

האם ההנחיות של משרד החינוך מתשכ"א, תשכ"ג ותשכ"ה בקשר לעזרה לתנועות הנוער בפתיחת בתי-הספר בפניהן - עזרו? כלומר האם חל גידול במספר או לא? האם התוצאה היתה משמעותית או לא כתוצאה מההנחיות?

חברי הוועדה התענינו על מקומה המיוחד של תנועת הצופים כתנועה חסויה. אני מבקש אינפורמציה נוספת מדוע החסות המיוחדת לתנועת הצופים, המתבטאת בהרבה דברים, גם תשציב, אבל לא רק בתקציב. האם היה נסיון של תנועה נוספת לקבל חסות? מה הם תנאי המשרד? אם מחר תבוא תנועה נוספת, נאמר בני-עקיבא או מחנות עולים או מכבי צעיר, וירצו חסות - מה הם תנאי המשרד?

מה מקומם של תלמידי בתי-הספר המקצועיים בתנועות הנוער? מה היחסים בין מקצועיים ועיוניים, וזאת בעקבות העובדה שהילד בבית-הספר המקצועי מבלה יותר שעות בבית-הספר?

23.2.70 - היו"ר א. כץ

יש לי תמיד הרגשה - הלוואי ואתבדה - שמי שמגיע לתנועות הנוער אלה הם הילדים המטופחים. במלים אחרות: מי שבאמת זקוק לתנועת הנוער אינו מגיע אליה, ומי שמגיע לתנועת הנוער ולכל המסגרות של החינוך המשלים - זה מי שבא מבית מסודר, גם תלמיד כראוי, גם פעיל בתנועת הנוער ובכל מחגרת אחרת של החינוך המשלים. האם יש לכם מגמה לגבי מספר החניכים כתנועות הנוער, שהם מבתי טעוני טיפוח?

מר א. ידלין: יש לנו. יש חסיבות של הישוב החדש.

היו"ר א. כץ: שכונת התקווה היא היום טעונת טיפוח לא פחות משכונה בדימונה. אני מתכוון לישוב הותיק טעון הטיפוח, שמבחינה מספרית עולה על עיירות הפיתוח. אם ניקח כמה אזורים בתל-אביב וירושלים, מבחינה מספרית מסתובבים יותר ילדים מאשר בדימונה, בית-שאן ושדרות גם יחד.

מה קורה במעבר, בין חסיבת הביניים של החינוך היסודי לבין החטיבה העליונה? יש נשירה עצומה מתנועת הנוער לאחר כיתה ט' או י'. יש פה מעגל סממים סגור שלילי. זה מדלדל את הרזרבוואר של המדריכים, זה משפיע על הגילאים הנמוכים יותר. העובדה שנרשמים לגרעיני נח"ל, זה לא פותר את הבעיה.

ז. הרמן: אני מתרשמת מכל המספרים והעובדות שמענו, אבל לי נראה שזה רק חלק קטן מהבעיה העומדת לפנינו. למרות שאני מעונינת שיהיו יותר ילדים בתנועות נוער, לי לא איכפת אם זה אלף יותר או פחות. מה שלא שמענו זה בעצם ניתוח של הבעיות של הסביבה והחברה, המשפיעות על המשך ההתענינות בתנועה. לי נראה למשל שכאשר מדובר על עזרה נוספת של משרד החינוך - זה חשוב מאד, כדי לספק להם את היסוד, לאפשר להם לעבוד; אבל הרבה יותר חשוב לספק להם את התוכן. אינני יודעת אם על-ידי זה שמספקים להם יותר מדי דברים מעשיים או חומריים, אם על-ידי זה בעצם לא עושים דבר דוקא כנגד הגישה התנועתית דוקא אותה אנחנו צריכים לנסות לעודד בתוך תנועת הנוער. אינני אומרת זאת סתם. למשל, כשהיינו כואשינגטון הופיעו נציגי הצופים כדי לאסוף כסף בשביל המועדון שלהם. נראה לי שזה מנוגד לרוח התנועה. הם צריכים בהחלט למצוא את הכסף, אבל נראה לי שאין מספיק ערנות לצורך שהנוער בעצמו ישרת את עצמו.

יש באמת שינויים מרחיקי לכת במציאות, ויש היום כל מיני תכניות בקשר למרכזים קהילתיים, מועדוני נוער, מרכזי נוער. סגן השר אמר על כך כמה מלים, שלא איכפת לו שחברי תנועות הנוער נהנים גם מהשירותים של המרכזים הגדולים. אם יש תכניות להרחיב את השירותים הקהילתיים, שלפי דעתי הם חשובים מאד, האם ניסו לחקור יותר בצומק את היחס בין תנועות הנוער ובין המרכזים הגדולים והפעילויות בתוך המרכזים האלה, מה צריך להיות היחס הזה?

סגן שר החינוך דיבר על טענות של שעמום בתנועות הנוער. זו באמת עובדה. כשמדברים עם הנוער, מתברר שיש בעיה. הוא גם אמר שיש צורך אולי לבדוק מחדש את תוכן העבודה בתנועת הנוער, להתחשב בהתקדמות מכל הבחינות. אבל עכשיו נשאלת השאלה אם אפשר לבנות את התנועה על העבודה של המדריך הצעיר, בגיל 16-17? יש גם בעיות חברתיות. ניקח את השטח של השימוש בסמים, זו בעיה רצינית. הבן שלי היה פעיל בתנועת הצופים. כשישבתי במרכז הדמוגרפי באו אלי כמה מדריכים לבקש עצה, איך ללמד, איך לעזור, איך לכוון את הנוער בקשר לבעיה הרצינית הזאת. הם באמת שאלו אם הם מסוגלים בעצמם, בגיל כה צעיר באופן יחסי, לתת את ההכוונה הנחוצה לנוער הצעיר בגיל זה.

הייתי יכולה לתת עוד כמה דוגמאות. אבל מה שמעניין אותי אלה הבעיות מהסוג הזה. אני מעריכה סטטיסטיקות, אני יודעת שיש צורך כתצביבים, אבל נראה לי שהמסבר הוא בעצם מסבר של התוכן, הגישה, ההכוונה והבדיקה ולימוד הבעיות של הסביבה, המשפיע על הנוער שנכנס לתנועות הנוער.

מר א. ידלין: דיברתי על כך. משרד החינוך אינו יכול להכתיב לתנועות הנוער את התוכן.

היו"ר א. כץ: השאלות האלה יעלו באופן טבעי כשניפגש עם נציגי תנועות הנוער.

23.2.70 - א. רוזאל-נאור

א. רוזאל-נאור:

רשמתי לי כמה שאלות, אבל אני רוצה לדבר על חוברת זו שבאה לידי במטרה. זה אוגדן למדריך בתנועת הנוער, לשכבה הצעירה. יש לי מלוא ההערכה וההוקרה לתנועות הנוער בכלל, לתנועה שלי בפרט. אני יודעת את ערכן וחשיבותן, וביחוד היוט בשנות ה-70 שאנחנו צועדים בהן, עם כל שלל הבעיות שחברת הכנסת הרמן רמזה עליהן. אני מחשיבה מאד את תנועות הנוער, וברגע זה לא חשוב לי איזה, העיקר שיצילו את הילדים מהרחוב. אבל בזה לא די.

הנה למשל החוברת הזאת. אני חושבת שזה מפעל חשוב מאד לתת למדריכים חומר עיון, חומר קריאה, שקודם כל בעצמם ידעו דבר-מה, ושידעו קצת יותר מהחניכים. באוגדן הזה יש חלק המוקדש ל"א באור, חלק מוקדש לנושאים אחרים, ובעיקר זה חומר קריאה. מוגשים כאן כמה פרקי קריאה בקול לפני החניכים, ביניהם "פרחי מלחמה", "הפצוע והתינוק בעריסה", "טוהר הנשק ומוסר הלוחמים". כל הקטעים האלה נלקחו כנראה מתוך "ששת ימי המלחמה". המגמה הכללית בהם היא להוכיח לילד הצעיר בגיל השכבה הצעירה, זאת אומרת עד גיל 12-13, שהעיקר הוא לדאוג לכך שחלילה האויב לא ייפגע.

זו גישה מוטעית מאד. ודאי שחשוב טוהר הנשק וכל הדברים האלה. ודאי שאלה הוראות מאד חשובות שניתנות לחייל, וביחוד מוכרות לנו כיהודים. ניקח את הסיפור על החייל החוזר מהמלחמה, והילדים שואלים אותו: אבא, מה הבאת לנו מן המלחמה, והוא אומר להם שהפעם היחידה בכל המלחמה שהוא עמד לירות הוא ראה פתאום שאלה שני ילדים ששנים והוא כמובן לא ירה בהם. אני מברכת אותו על כך, אבל זה הדבר היחיד שיש לו להביא מן המלחמה הזאת? אני חושבת שמגמה זו אינה נכונה. כי אנחנו חיים בתנאים כאלה, במצב כזה, שבו אסור להסיח את הדעת. ודאי שאנחנו לא נגדל פראי-אדם ולא נאמר לילדים בגיל 10 שהעיקר הוא להרוג הרבה באויב. אבל במלחמה זו היו כל כך הרבה מעשי הקרבה, כל כך הרבה מעשים נעלים של מסירות נפש, חילוץ פצועים, השלכת נפש מנגד כדי לחלץ לא רק פצוע, אלא כלי, שהרובה לא יישאר בשדה, שהטנק לא יישאר בשדה. אז דוקא את זה מביאים? מה הילד יגיד? בשביל מה החברים של אבא שלו צריכים ליפול? דוקא את זה הוא חייב להביא לנו?

או הסיפור המזעזע על הילד בעריסה. זה באמת סיפור מזעזע מאד. אני יודעת מה חושבים הערבים ומה עושים לנו. זה מעשה גדול וחשוב מאד, אבל במקום זה אנחנו צריכים להציג בפני הילדים בראש וראשונה את מעשי הגבורה של החיילים שלנו למען הצלת החיים היהודיים, מפני שאחרים לא ידאגו לנו. אין צורך לנאום הרבה, המקרה האחרון של המסוס יוכיח. אחרים לא ידאגו לנו. הדוגמאות הקלאסיות שצריכות להיות מוצגות וחרוטות בנפשו של הילד זה השלכת נפש מנגד למען אחינו קודם כל. אחר כך, כשאתה בגיל יותר גבוה, כשאתה יכול יותר לחשוב ולנתח דברים - לא איכפת לי. אבל מדברים היסודיים שנחרטים בנפש צריכים להיות מיוסדים על זה. על זה צריכה להיות הבחירה, על אותו חיים שהשליך נפשו מנגד כדי להציל את יעקב, ולא ההצטעצעות הזאת שגם במלחמה אנחנו יצאנו בשני זוגות של כסיות לגבות.

אני מבינה שכתבו את זה אנשים שחיו את החוויה הזאת, והחוויה היא ממש רוטטת. אבל לאו דוקא זה צריך להיות כל החומר. והאם לא די בסיפור אחד כזה? אני מחפשת סיפור אחד על מה שאני טוענת, ואינני מוצאת.

אני מבינה שלמשרד החינוך יש איזו מגמה. אבל צריך להיות איזון. החיילים הולכים למלחמה ביודעם שאולי לא יחזרו. אז כל מה שנשאר זו הדאגה לילד הערבי שם, עם כל הכבוד? ויש הרבה מאד מה לשאול לאור הימים האחרונים.

אני חושבת שבעריכת החוברות הבאות משרד החינוך צריך להתייעץ עם אלה שעורכים את החוברות היפות האלה, ולתת להם גם מיפנה למחשבתם.

מר א. ידלין: לא הפסדנו מהומניזם בשום מלחמה ממלחמות ישראל.

א. רזיאל-נאור: ודאי שלא. הנה המקרה של הכחור במינכון, שהשליך עצמו על הרימון כדי להציל את האחרים - זהו הומניזם עילאי. הוא עילאי בעצם המעשה, וגם בזה שאחר לא יעשה לך את זה.

אלא הדברים שראיתי בחוברת, ומצאתי לנכון להגיב על כך בעוד הכרזל רותח. למספרים, סטטיסטיקה, תקציב ותנועות חסויות - אתיחס בהזדמנות אחרת.

היו"ר א. כץ: את התשובות לשאלות וההערות שהועלו כאן היום נשמע בפעם הבאה.

הישיבה נעולה.

הישיבה נסתיימה בשעה 13.05.